

УДК 636.1.082

ОЦІНКА ОЗНАК РОБОЧОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ МОЛОДНЯКУ СПОРТИВНИХ ПОРІД ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ НИМИ

Шевченко М. С.⁷, Ткачова І. В., к. с.-г. н.
Інститут тваринництва НААН

У статті проаналізовані результати технічних протоколів всеукраїнських міжзаводських випробувань молодняку спортивних порід за період з 2008 до 2014 років. Оцінено: тип, екстер'єр, проміри рухові та стрибкові якості коней у розрізі вікових груп. Встановлені вірогідні кореляційні зв'язки між ознаками робочої продуктивності: тип та екстер'єр × рухові якості, тип та екстер'єр × стрибкові якості, тип та екстер'єр × загальна спортивна роботоздатність. Визначені основні недоліки селекційно-племінної роботи та шляхи покращення племінних якостей молодняку спортивних порід України. Рекомендоване обов'язкове проведення випробування молодняку за спортивними якостями з метою підвищення спортивної роботоздатності та конкурентоспроможності коней спортивних порід.

Ключеві слова: **коні, спортивні породи, заводські випробування, стрибкові якості, рухові якості, кореляція.**

Оцінка робочої продуктивності коней спортивних порід має селекційне та економічне значення особливо в ранньому віці. На підставі результатів випробувань корегується тренд селекційної роботи зі спортивними породами, підвищується тиск добору за основними селекційними ознаками, особливо за показниками роботоздатності і тим самим прискорити прогрес породи, підвищується генетичний потенціал та її конкурентоспроможність на міжнародному рівні, проводиться оцінка жеребців-плідників та маток за якістю потомства. Крім того такі заходи сприяють популяризації вітчизняної продукції конярства і кінного спорту.

Користь випробувань спортивних коней у ранньому віці науково доведена. Так, російські дослідники-інологи за результатами багаторічних випробувань молодняку коней спортивних порід встановили, що коні, високо оцінені на випробуваннях з вірогідністю у 84,5 % у виступають у спортивних турнірах (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок результатів випробувань молодняку коней з їх подальшою спортивною роботоздатністю (за даними Дорофєєвої Н. В., Дорофєєвої А. В., Гусєвої Г. М., Шахової І. С., Кузнєцової А. І., Савельєвої Д. О., 2012 р.)

Оцінка за результатами випробувань, балів	Випробувано, гол.	Продано в спорт, гол.	Виступило в турнірах	
			гол.	%
9	29	19	16	84,2
8	184	106	41	35,4
7	198	126	19	15,0
6	121	66	7	10,6
5	47	39	2	5,1
4	5	5	0	-

⁷ Науковий керівник – Ткачова І. В., к. с.-г. н.

Із метою покращення племінних якостей та підвищення спортивної роботоздатності коней української верхової породи та інших спортивних порід у суб'єктах племінної справи за останні 7 років було проведено всеукраїнські випробування молодняку, які включали комплексну оцінку: типу, екстер'єру, рухових і стрибкових якостей.

Тому метою досліджень було узагальнення результатів випробувань для проведення аналізу якості молодняку та вивчення впливу кожної з оцінювальних ознак на загальну спортивну продуктивність.

Матеріали і методи досліджень. Матеріалом для досліджень слугували результати всеукраїнських (міжзаводських) випробувань коней спортивних порід за період 2008-2014 років. Враховано оцінку типу, екстер'єру, рухових якостей за показниками довжини кроку та рисі, стрибкових якостей за показниками силових якостей при подоланні перешкод (висота перешкоди), техніки стрибка за методикою В.Н. Дорофєєвої.

Всі коні були розділені на вікові групи: 2-х, 3-х, 4-х років і старшого віку. Оцінку коней проводили комісійно - не менше 3-х експертів. Перед експерт-виводкою проводили мандатну комісію, на якій оцінювали загальний стан коней і брали проміри тіла: висоту в холці - мірної палицею, обхват грудей і обхват п'ястка - стрічкою.

Тип і екстер'єр оцінювали за 10-бальною шкалою. При оцінці екстер'єру оцінювали статі й групи статей: голова, шия, холка-лопатка-груди, спина-поперек, круп, постановка і будова передніх і задніх кінцівок. Із отриманих даних виводили середній показник за екстер'єр, а потім середній бал за тип і екстер'єр.

Рухові якості оцінювали за продуктивністю рухів на алюрах: крок і рись і стилем рухів на алюрах: крок, рись, галоп. Продуктивність рухів оцінювали за кількістю кроків на контрольній дистанції 25 м. Кількість кроків переводили в бали за 10-бальною шкалою оцінки коней по рухових якостях, відповідно до «Інструкції з бонітування племінних коней» [3]. Стель рухів оцінювали за збалансованістю, імпульсивністю руху, парадністю алюру. Оцінку рухових якостей складали з суми оцінки продуктивності рухів на кроці, на рисі і середньої оцінки за стиль рухів на всіх алюрах, отриману суму ділили на 3.

Стрибкові якості оцінювали за результатами подолання перешкод кіньми у шпрингартені без вершника. Оцінка за стрибкові якості складається з оцінки за техніку стрибка, стиль, темперамент [3].

Виявлення фенотипових кореляцій, критеріїв криволінійності між оцінюваними ознаками: тип, екстер'єр, проміри, спортивні якості проводили за допомогою пакету статистичних програм SPSS 17.

Результати досліджень. За досліджений період оцінено та випробувано 187 голів молодняку спортивних порід (табл. 2). Якщо брати до уваги що в середньому на рік в суб'єктах племінної справи отримують 370 гол. молодняку, то міжзаводські випробування, таким чином, пройшли в 3,8 % коней від одержаного молодняку, що є дуже низьким показником.

Проведений аналіз показав що найбільше оцінено за робочою продуктивністю коней тракененської та української верхової порід: 43,7 % і 36,6 % відповідно. Серед випробуваних коней більшу частку становили коні 2-х років - 56 гол. (29,9%) та 3-х років - 65 гол. (34,8%), частка коней 4-х років і старше - 36 гол. (19,3%) і 30 гол. (16,0%) відповідно.

Таблиця 2

**Хронологія міжзаводських випробувань коней спортивних порід
(2008-2014 рр.)**

Дата	Місце проведення	Випробувано коней, гол.
02-03.08.2008 р.	КСК «Тракен» Полтавська обл.	26
08-09.08.2009 р.	КСК «Тракен» Полтавська обл.	39
23-25.07.2010 р.	Сумська кінна ДЮСШ (ТОВ «Кінний завод «ФКСО»)	27
22-24.07.2011 р.	Сумська кінна ДЮСШ (ТОВ «Кінний завод «ФКСО»)	30
26-29.07.2012 р.	Сумська кінна ДЮСШ (ТОВ «Кінний завод «ФКСО»)	32
19-21.07.2013 р.	Сумська кінна ДЮСШ (ТОВ «Кінний завод «ФКСО»)	21
09-11.07.2014 р.	КСК «Касаткина» м. Ромни Сумської обл.	10
Всього:		187

Оцінюючи проміри молодняку слід зауважити, що в цілому він є недостатньо розвинений, дрібний, особливо у віці двох та трьох років. Значення основних промірів коней згідно з інструкції з бонітування, відповідає оцінці 6-7 балів, тобто коні віднесені до I класу (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка випробуваних коней за промірами (M±m)

Вікова група	n	Проміри, см		
		Висота в холці	Обхват грудей	Обхват п'ястка
2 роки	56	159,77±0,65	177,75±1,02	20,06±0,16
3 роки	65	162,53±0,71	181,58±3,21	20,37±0,15
4 роки	36	164,64±0,92	186,70±0,95	20,54±0,19
Старший вік	30	166,15±0,98	192,30±1,56	20,6±0,14

Результати аналізу, наведені у таблиці 4 показали, що молодняк 2-х років у середньому за типом оцінений у 7,52 балів, що за інструкцією з бонітування є досить типовим, при низькій оцінці за екстер'єром - 7,26 балів. Рухова активність молодняку 2-х років у середньому крок 8,93 балів, що відповідає 26-27 крокам на вільному кроці та рись 6,74 балів, що відповідає 17-18 крокам. Силкові якості стрибка оцінені в 13,06 балів, що відповідає 110 см перешкоді, при максимальній висоті перешкоди для цього віку 120 см. За стилем максимальна оцінка 10 балів при цьому 2-річний молодняк оцінений у 8,22 бали, в більшій мірі через неправильне положення шиї під час стрибку порівняно з ідеальною моделлю стрибка.

Молодняк 3-х років за типом відповідає оцінці 7,67 балів «добре», за екстер'єром 7,28 балів. Крок оцінено 9,34 балів, що відповідає зробленим на дистанції 25м 26 крокам, тобто крок є доволі продуктивним, широким із достатнім захватом простору, а рись оцінена у 7,49 балів, що відповідає зробленим на дистанції 25м 17 крокам, тобто є дуже стислою без достатнього захвату простору та виносу кінцівок.

Силові якості стрибка оцінені у 12,85 балів, що відповідає висоті перешкоди 130 см, при максимальній висоті перешкоди 140 см, а техніка стрибка оцінена у 7,73 бали, у більшій мірі через неправильне положення передпліччя та п'ястка порівняно із ідеальною моделлю стрибка.

Таблиця 4

Оцінка випробуваних коней за типом, екстер'єром та спортивними якостями

Біометричний показник	n	Тип, бал	Екстер'єр, бал	Рухові якості		Стрибкові якості	
				крок, бал	рись, бал	сила, бал	стиль, бал
2-х років							
M	56	7,52	7,26	8,93	6,74	13,07	8,22
Cv, %		12,15	9,84	15,27	20,11	12,40	8,43
3-х років							
M	65	7,67	7,28	9,34	7,49	12,85	7,73
Cv, %		6,55	6,55	16,97	19,28	20,28	11,94
4-х років							
M	36	7,72	7,59	9,42	8,64	13,11	7,66
Cv, %		7,39	5,38	5,27	19,53	6,82	11,32
Старшого віку							
M	30	7,70	7,50	9,31	8,14	14,38	8,07
Cv, %		10,19	5,10	21,72	14,55	8,05	9,59

При приблизно однакових оцінках за тип, екстер'єр та крок молодняк 4-х років характеризувався вищою якістю рисі, а молодняк 5 років і старше мав кращі силові якості, долаючи перешкоди 140 см висотою без значних відхилень від ідеальної моделі, що підтверджують вищі оцінки - 14,38 балів, 8,07 балів відповідно.

Загальними недоліками екстер'єру у молодняку всіх вікових груп були недоліки у будові кінцівок (запалі зап'ястки, м'які бабки, торцеві копита, прямий скакальний суглоб) та спостерігалось порушення прямолінійності ходу (розкид), що найчастіше обумовлено недоліками у технології вирощування молодняку. Також загальною особливістю є те, що крок у всіх вікових груп оцінено доволі високо 9 балів і вище, при цьому якість рисі є вищою у молодняку 4 років і старше, що може свідчити про низьку скоростиглість коней за цією ознакою.

Результати проведеного аналізу кореляційних зв'язків між ознаками, що вивчались, наведені в таблиці 5.

Таблиця 5

Кореляційні зв'язки між типом та екстер'єром і спортивними якостями випробуваних коней

Ознаки, що корелюють	Вік, років			
	2	3	4	старший вік
тип та екстер'єр × рухові якості	0,254	0,160*	0,005	0,180*
тип та екстер'єр × стрибкові якості	0,356*	0,288*	0,117	-0,031*
тип та екстер'єр × загальна спортивна роботоздатність	0,222	0,327*	0,020	0,460*

Примітка. * – $P > 0,95$.

Вивченням залежності між селекційними ознаками коней спортивних порід: тип та екстер'єр × рухові якості, виявлено слабкий, але вірогідний взаємозв'язок. Найвищий кореляційний зв'язок ($r=0,46$, $P> 0,95$) виявлено між оцінкою за тип та екстер'єр і оцінкою за загальну спортивну роботоздатність у коней старшого віку.

Висновки:

1. Молодняк коней спортивних порід, що пройшов випробування, оцінений як достатньо типовий. Разом з тим, виявлені недоліки екстер'єру, особливо у будові та поставі кінцівок, коні недостатньо крупні та масивні. Серед ознак спортивної роботоздатності, найвищу оцінку коні отримали за якість руху кроком. Якість руху риссю, сила та техніка стрибка оцінені нижче у коней усіх вікових груп, що свідчить про недостатню селекційно-племінну роботу з цими ознаками і недоліки тренувально-технологічного процесу.

2. Встановлено вірогідні кореляційні зв'язки середньої сили впливу між типом та екстер'єром, стрибковими якостями та загальною спортивною роботоздатністю.

3. Випробування молодняка коней спортивних порід дозволяє на ранніх етапах оцінити спортивну роботоздатність, визначити загальну спортивну підготовку. При цьому ознаки спортивної роботоздатності набувають чіткого цифрового визначення, що забезпечує їх статистичну обробку на сучасному рівні.

Бібліографічний список

1. Дорофеева Н. В. Оценка жеребцов-производителей лошадей верховых пород спортивного направления по качеству потомства по результатам испытаний молодняка в 2009 г. / Н. В. Дорофеева, А. В. Дорофеева, Е. В. Высоцкая, Н. И. Горская, Г. Н. Гусева, И. С. Шахова. – Дивово, ГНУ ВНИИ конев-ва РСХА, 2010. – 77 с.

2. Дорофеева Н. В. Оценка жеребцов-производителей лошадей верховых пород спортивного направления по качеству потомства по результатам испытаний молодняка в 2011 г. / Н. В. Дорофеева, А. В. Дорофеева, Г. Н. Гусева, И. С. Шахова, А. И. Кузнецова, Д. О. Савельева. – Дивово, ГНУ ВНИИ конев-ва РСХА, 2012. – 64 с.

3. Мельник Ю. Ф. Інструкція з бонітування племінних коней / Ю. Ф. Мельник, І. П. Горошко, Л. Ю. Безугла, Д. А. Волков, О. О. Новіков, І. В. Ткачова, Б. М. Гопка, П. М. Павленко, В. Д. Марущак. – К.: Арістей, 2007. – С. 8–19.

ОЦЕНКА И ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ СЕЛЕКЦИОННЫМИ ПРИЗНАКАМИ МОЛОДНЯКА СПОРТИВНЫХ ПОРОД

Шевченко М. С., Ткачева И. В., Институт животноводства НААН

В статье проанализированы результаты технических протоколов всеукраинских межзаводских испытаний молодняка спортивных пород за период с 2008 по 2014 года. Оценены: тип, экстерьер, промеры, двигательные и прыжковые качества, тип и экстерьер × двигательные качества, тип и экстерьер × прыжковые качества, тип и экстерьер × общая спортивная работоспособность. Определены основные недостатки селекционно-племенной работы и пути улучшения племенных качеств молодняка спортивных пород Украины. Рекомендовано обязательное проведение испытаний молодняка за спортивными качествами с целью повышения спортивной работоспособности и конкурентоспособности коней спортивных пород.

Ключевые слова: лошади, спортивные породы, заводские испытания, прыжковые качества, двигательные качества, корреляция.

EVALUATION AND RELATIONSHIP BETWEEN YOUNG HORSES OF SPORTS BREEDS SELECTION TRAITS

Shevchenko M., Tkachova I., Institute of Animal Science NAAS

The results of technical protocols of Ukrainian Inter-Stud tests of the sports breeds young horses during the period from 2008 to 2014 were analyzed in this article. The type, exterior, measurements, movement and jumping qualities, exterior and type × movement quality, exterior and type × jumping qualities, exterior and type × general sports operability were evaluated.

The main disadvantages of selection and breeding work and ways of improving the breeding qualities of young horses of Ukrainian sport breeds were determined. The mandatory testing of sport qualities of young horses was recommended for sports horses breeds operability and competitiveness improving.

Key words: horses, sports breed, testing, jumping quality, movement quality, correlation.

УДК 636.1:591.4/.469

**РОЗМІР ВИМ'Я КОБИЛ НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ
ВАГОВОЗНОЇ ПОРОДИ ЗА УМОВ РІЗНОЇ ІНТЕНСИВНОСТІ ЇХ
ДОЇННЯ**

Юсюк Т. А.⁸, Гопка Б. М., к. с.-г. н.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті наведено проміри вим'я кобил новоолександрівської вагОВОЗНОЇ породи двох господарств за умов різної інтенсивності їх доїння. У кобил із частотою доїння кожен день, розміри вим'я за показниками: довжина, ширина, глибина вим'я та обхват біля основи, більше ніж вим'я кобил із частотою доїння три рази на тиждень. При візуальній різниці у розмірах вим'я, вірогідної різниці не встановлено.

Ключові слова: довжина вим'я, ширина вим'я, глибина вим'я, обхват біля основи, кобили, доїння.

За останні 20-25 років доволі помітно зростає інтерес суспільства до виробництва конини, молока кобил, кумису, сироватки жеребних кобил. З давніх давен відомо, що кобиляче молоко за своїм хімічним складом близьке до жіночого і використовувалося для вигодовування немовлят. У наші дні це стало доволі відчутною проблемою: потреба в кобилячому молоці для педіатрії постійно зростає [2]. Крім того молоко цих тварин використовується в косметології, яке крім специфічного - косметичного – має ще й лікувальний ефект, особливо при захворюваннях шкіри [4].

Вим'я кобили відрізняється від цього органа у корови як за анатомічною будовою, так і за фізіологічними особливостями доїння. Молоко у кобили синтезується постійно і лише при досягненні певного внутрішнього тиску у вим'ї його виробництво припиняється. Синтез молока відновлюється після ссання лошати або повного видоювання апаратом. За даними ряду авторів вим'я кобили приблизно у десять разів менше за об'ємом (ємкістю) ніж вим'я корови [6,8]. У кобил критичний тиск 40-50 мм рт. ст. характеризує оптимальну ємкість, до заповнення якої утворення і на-

⁸ Науковий керівник – к. с.-г. н., проф. Б. М. Гопка